

Gertruda Uścińska

Prawo zabezpieczenia społecznego

Social Security Law

Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2021, stron 548

ISBN 978-83-8235-202-3

Recenzja/Prepared by DOROTA BIENIASZ

Zakład Ubezpieczeń Społecznych / Social Insurance Institution in Poland (ZUS)*

e-mail: sekretariatzps@zus.pl

Summary: *The article discusses the content of the monograph, published in January 2021, presenting the comprehensive and multifaceted issue of the implementation of the right to social security.*

Key words: *social security law, social insurance, social security coordination, contributions, taxes, international standards, case-law, COVID-19 pandemic, anti-crisis shield*

Streszczenie: *Tekst omawia zawartość wydanej w styczniu 2021 r. monografii prezentującej całościowo i wieloaspektowo zagadnienia realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego.*

Słowa kluczowe: *prawo zabezpieczenia społecznego, ubezpieczenia społeczne, koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego, składki, podatki, standardy międzynarodowe dotyczące zabezpieczenia społecznego, orzecznictwo, pandemia, tarcza antykryzysowa*

Od wielu lat głównym nurtem zainteresowań naukowo-badawczych prof. Gertrudy Uścińskiej jest problematyka krajowego i międzynarodowego zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń społecznych, europejskiego i międzynarodowego prawa socjalnego, koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, a w ostatnich latach kwestia dotycząca swobody przepływu osób w UE. W tematyce zabezpieczenia społecznego należy ona do najbardziej kompetentnych osób w Polsce. Jest też uznanym zagranicznym autorytetem w dziedzinie prawnych, społecznych i ekonomicznych zagadnień zabezpieczenia społecznego.

Już ta wstępna informacja o autorce daje gwarancje, że recenzowana publikacja spełnia wysokie standardy stawiane monografiom naukowym. Głęboka i wszechstronna wiedza z zakresu prawa, polityki społecznej i ekonomii pozwala autorce na przedstawienie podejmowanych zagadnień z różnych perspektyw:

regulacji prawnych dotyczących prawa do zabezpieczenia społecznego, porównania ich ze standardami międzynarodowymi, realizacji tego prawa i jego skuteczności w zapewnieniu bezpieczeństwa socjalnego, a także jego wymiaru finansowego: skali udzielanych świadczeń i ich wysokości. Można zatem powiedzieć, że system zabezpieczenia społecznego został ujęty całościowo i wyczerpująco.

Sz szczególnie cenne i ważne jest pokazanie wymiaru finansowego poszczególnych świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego, finansowanych ze składek i podatków. Ten aspekt monografii uświadamia, z jak wielkimi środkami finansowymi wiąże się ten system, jaki jest jego zasięg podmiotowy, jakiej wielkości są to świadczenia i jak wielki zasięg oddziaływania ma ten system zarówno na państwo (finanse publiczne), jak i na obywateli (budżety gospodarstw domowych). Uważam to za duży walor badawczy tej monografii.

* ul. Szamocka 3, 5; 01-748 Warszawa, tel. +48 22 560 16 00

Monografia składa się z wprowadzenia, dwunastu rozdziałów i zakończenia oraz bibliografii i wykazu aktów prawnych.

Rozdział I skupia się na genezie i kierunkach rozwoju polskiego, europejskiego i międzynarodowego prawa zabezpieczenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju ubezpieczeń społecznych. Przedstawia się w nim kwestie ryzyka socjalnego jako przesłanki ochrony, a także rozwiązania organizacyjne i podstawy prawne prawa zabezpieczenia społecznego. Zaprezentowano również przyjęte w monografii założenia metodologiczne.

W rozdziale II omówiono zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym oraz zakres podmiotowy systemu. Skomplikowaną materią jest kwestia zbiegu różnych tytułów do ubezpieczeń, którą w monografii poddano szczegółowej analizie. Odniesiono się również do zasad finansowania systemu ubezpieczenia społecznego, w tym finansowania funduszy ubezpieczeniowych oraz zasad ustalania składek na ubezpieczenia społeczne.

W rozdziale III zawarto analizę prawa do świadczeń pieniężnych z tytułu choroby, macierzyństwa i rodzicielstwa oraz prawa do zdrowotnych świadczeń rzeczowych. W związku ze zmianami zasad funkcjonowania ubezpieczenia chorobowego i zdrowotnego autorka uznała, że należy je przedstawić w monografii w jednym miejscu. Jednak zaznacza ona, że nie jest to jeden dział zabezpieczenia społecznego, choć następuje proces zbliżania tych ubezpieczeń.

Rozdział IV prezentuje analizę prawną systemu ubezpieczenia emerytalno-rentowego w Polsce na tle procesów zmian systemów emerytalnych w Europie i na świecie. Autorka przedstawia ewolucję zasad emerytalnych: od systemu repartycyjnego o zdefiniowanym świadczeniu do systemu o zdefiniowanej składce. Odnosi się również do zmian wprowadzonych do prawa emerytalnego po 1 stycznia 1999 r., w tym w otwartych funduszach emerytalnych, dotyczących wieku emerytalnego czy do nowych rozwiązań oszczędzania na starość, np. pracowniczych programów kapitałowych.

W rozdziale dokonano analizy prawa do świadczeń emerytalnych dla różnych grup osób:

urodzonych przed 1 stycznia 1999 r., urodzonych po 31 grudnia 1948 r. oraz dla urodzonych między 1 stycznia 1949 r. a 31 grudnia 1968 r., wskazując na występujące dla tych grup różnice. Zaprezentowano również analizy dotyczące tzw. 13 emerytury, uprawnień dla rocznika 1953 oraz analizy odnoszące się do ubezpieczenia rentowego (renta z tytułu niezdolności do pracy i renta rodzinna).

W rozdziale V skupiono się na zagadnieniach dotyczących wypadków przy pracy i chorób zawodowych, m.in. na definicjach najważniejszych pojęć oraz świadczeniach z ubezpieczenia wypadkowego, w tym powstałych w szczególnych okolicznościach.

Rozdział VI zawiera analizę prawa do zabezpieczenia w razie bezrobocia, w tym z perspektywy standardów międzynarodowych.

Z kolei rozdział VII to kompleksowa analiza świadczeń na rzecz rodziny, poprzedzona informacjami na temat ewolucji tego obszaru zabezpieczenia społecznego w Polsce. Omawia się tutaj ostatnio wprowadzone rozwiązania wspierające ekonomicznie rodziny (świadczenie wychowawcze).

Interesujący jest rozdział VIII monografii poświęcony specjalnym nieskładkowym świadczeniom pieniężnym. Są to świadczenia pozaubezpieczeniowe, które w ostatnim czasie zyskują na znaczeniu. Uzupełniają one świadczenia z systemu zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej. W polskim prawie socjalnym są to: renta socjalna, rodzicielskie świadczenie uzupełniające i świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Dzięki ustawie o tym ostatnim świadczeniu wprowadzono w Polsce do porządku prawnego nowe ryzyko socjalne – niesamodzielność.

Zasady realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego opisano w rozdziale IX. Omówiono w nim m.in. zasady waloryzacji emerytur oraz faktyczne skutki jej przeprowadzenia, w tym wpływ na wysokość świadczeń, a także kwestie zawieszalności świadczeń analizowane w kontekście orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Rozdział X dotyczy ubezpieczenia społecznego rolników, zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy oraz upo-

sażenia sędziów i prokuratorów. Systemy te rzadko są przedmiotem analiz w opracowaniach dotyczących zabezpieczenia społecznego. Stąd jego istotne znaczenie dla oceny całości recenzowanej monografii.

Rozdział XI zawiera analizę zasad i prawa do świadczeń z pomocy społecznej.

Ostatni XII rozdział monografii (addendum) prezentuje najnowsze (w tym wprowadzone w końcu lipca 2020 r.) regulacje zawarte w rządowych programach wsparcia w obszarze zabezpieczenia społecznego (tzw. tarcze antykryzysowe i polski bon turystyczny), co czyni z publikacji pozycję bardzo aktualną.

W zakończeniu autorka syntetycznie przedstawia ocenę stanu rozwiązań i zasad zabezpieczenia społecznego oraz rekomendacje zmian, jakie należy przeprowadzić na podstawie dokonanej analizy.

Ciekawostką jest zamieszczenie na marginesach monografii hasełek tematycznych, które ułatwiają szybkie znalezienie poszukiwanych zagadnień.

Podsumowując, jest to unikatowa na rynku wydawniczym publikacja dotycząca prawa zabezpieczenia społecznego, która kompleksowo prezentuje zasady obejmowania ubezpieczeniem i pobór składek oraz pełny katalog świadczeń w systemie zabezpieczenia społecznego, finansowanych ze składek i podatków.

Z publikacji mogą skorzystać nie tylko prawnicy zajmujący się zabezpieczeniem społecznym, ale również praktycy i specjaliści innych dyscyplin naukowych. Monografia jest znakomitym źródłem wiedzy dla studentów i doktorantów, m.in. prawa, zarządzania, polityki społecznej, ekonomii, rachunkowości i finansów.